

2. Кoberник О. М. Урок трудового навчання в умовах проєктно-технологічної системи / О. М. Кoberник. – // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 1. – С. 2-5.
  3. Полат Е. С. Метод проєктів на уроках іноземного мови / Е. С. Полат // Иностран. Языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 3-10.
  4. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. / Константин Дмитриевич Ушинский. – Т.1. – К.: Радянська школа, 1983. – 488 с.
  5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.
  6. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник, Видання 2-е, виправлене, доповнене / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 560 с.
  7. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник / Василь Васильович Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – С. 344.
- Стаття надійшла до друку 24.06.2010р.

УДК 378.147

*М.А. Слюсаренко
асистент,
Криворізький ДПУ*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ЗАДАЧНОГО ПІДХОДУ В ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається використання задачного підходу в умовах проблемного навчання.

Ключові слова: задачний підхід, проблемне навчання.

В статье рассматривается использование задачного подхода в условиях проблемного обучения.

Ключевые слова: задачный подход, проблемное обучение.

The article deals with using task-oriented approach under conditions of problem-solving training.

Key words: task-oriented approach, problem-solving training

Постановка проблеми. Проблема підготовки педагогічних кадрів була і сьогодні залишається однією з найбільш актуальних у сучасному суспільстві. Освіта як динамічний, систематизований процес трансляції та засвоєння знань, вироблення практичних умінь і навичок потребує глибокого і всебічного аналізу. Предмету осмислення підлягають не тільки мета і задачі, зміст і механізм його реалізації в підготовці педагогічних кадрів, але й пошук нових підходів, що забезпечують результативність навчального процесу вищої школи.

Процес навчання в вищій педагогічній школі має бути змінений таким чином, щоб кожному студенту була надана можливість випробувати свої сили, апробувати свої здібності в різних видах діяльності, професійно-педагогічного спрямування. Кожна людина покликана зробити “на основі власних індивідуальних здібностей, знань, умінь, навичок, моральних і світоглядних пріоритетів, що визначають масштаб особистості, її реальний внесок в збагачення матеріальних і духовних цінностей світу” [1, с. 5].

Дидактичні цілі педагогічного процесу у вищій школі, на думку Л.В. Кондрашової, повинні “передбачати формування у майбутніх педагогів засобами навчальних дисциплін стійкої направленості на творчість, активність і пізнавальну самостійність, які виявляються в єдності з високим

Педагогіка вищої та середньої школи. – 2010. – Вип. 30.

рівнем творчих здібностей особистості та забезпечують результативність навчальної роботи й професійного зростання студентів” [4, с. 11].

Наука як система теоретичних знань відображає дійсність у формі категорій, понять, що закріплені в словах і словосполученнях. Наукові знання у їх різних видах надзвичайно рухливі, вони змінюються у зв'язку з новими науковими відкриттями, формулюються нові поняття, закони, теорії, методи і способи діяльності, змінюються норми оціночних суджень тощо. У процесі навчально-пізнавальної діяльності засвоєвані студентами знання також уточнюються і розвиваються в ході просування студента від відомого до невідомого, від менш відомого до більш відомого.

Засвоюючи знання, студенти готують себе до життя, до практичної діяльності.

Висока якість отриманих під час навчання знань сприяє підвищенню продуктивності праці, загального рівня культури, дозволяє попередити некомпетентність педагога, що може мати негативні наслідки.

Поступове оволодіння студентами системою творчих розумових дій приводить до накопичення вмінь, навичок, досвіду таких дій, зміні якості самої розумової діяльності, до вироблення особливого типу мислення, який є науковим, критичним, діалектичним.

Аналіз останніх публікацій. Найважливіший показник всебічно та гармонійно розвиненої особистості – наявність високого рівня розумових здібностей. Якщо навчання веде до розвитку творчих здібностей, його можна вважати, як стверджує М.І. Махмутов, розвиваючим у сучасному смислі слова, тобто проблемним: “...викладач, спираючись на знання закономірностей розвитку мислення, спеціальними педагогічними засобами веде цілеспрямовану роботу з формування мислительних здібностей і пізнавальних потреб своїх студентів у процесі вивчення ними основ наук” [7, с. 16].

Дослідженнями проблемного навчання займались О.В. Брушлінський, Т.В. Кудрявцева, М.І. Махмутов, О.М. Матюшкін, І.Я. Лернер та інші.

Мета статті полягає в дослідженні умов організації проблемного навчання на основі задачного підходу.

Під проблемним підходом до навчання розуміється така організація навчального процесу, яка передбачає створення у свідомості студентів таких проблемних ситуацій і організацію активної самостійної діяльності щодо їх вирішення, в результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями та вміннями, розвиток розумових здібностей.

Однією з основних цілей і завдань проблемного навчання є розвиток практичних навичок використання знань і підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу. Як показує практика, відтворення знань і навичок, здійснюване особистістю усвідомлено і в рамках проблемної ситуації, сприяє значно кращому засвоєнню знань, ніж в умовах лише вербального або практичного їх відтворення при традиційному навчанні.

Мета проблемного навчання полягає у підвищенні якості знань за допомогою системи розумових дій для вирішення нестереотипних задач – розширення, поглиблення знань за допомогою раніше засвоєного та нове застосування наявних знань.

Кожен з так званих традиційних методів залежно від особливостей навчально-пізнавальної діяльності може мати як репродуктивний, так і пошуковий характер. Проблемно-пошукові методи посідають особливе місце серед методів навчання.

Викладення основного матеріалу. Однією з основних функцій проблемно-пошукових методів є формування у студентів самостійності мислення, готовності до творчої діяльності. Творчість – складний синтез пізнавальної емоційної та вольової сфер людської свідомості, складна діяльність, яка здійснюється у межах певного змісту – наукова творчість, художня творчість, винахідництво тощо.

Дидакти і психологи підкреслюють близькість структури і логіки наукового пошуку і проблемного учіння. Так, психолог З.І. Калмикова вважає, що “з психологічного погляду немає принципових відмінностей між продуктивним мисленням ученого, який відкриває нові, ще не відомі людству закономірності навколишнього світу, і продуктивним мисленням учня, який робить відкриття нового лише для самого себе, тому що в його основі лежать загальні психічні закономірності” [2, с. 18].

На думку М.І. Махмутова, спільне між цими явищами в тому, що в обох процесах і учений, і учень мають справу з проблемою і гіпотезою, які зумовлюють строго визначену структуру пізнавальної діяльності. Оскільки засвоєння досвіду творчої діяльності досягається в результаті цілеспрямованого навчання, то необхідною умовою постає особлива його організація за допомогою спеціально створюваних педагогічних ситуацій. Ці ситуації конструюються за допомогою пред’явлення проблем і проблемних задач [7, с. 26].

Л.В. Кондрашова зазначає, що людина засвоює знання у тій мірі, в якій вона розв’язує відповідні задачі, пов’язані або з відкриттям знань, або з оперуванням інформаційними одиницями знань [4, с. 105]. Виникаючи на основі ситуацій, які викликають труднощі, інтелектуальна задача моделює процес мислення, стимулюючи його розвиток.

П.Л. Капіца вважав, що моделювати навчальний процес необхідно як процес розв’язування мисленнєвих задач. Він був переконаний в тому, що людина засвоює знання в тій мірі, в якій розв’язує пізнавальні задачі, які пов’язані або з відкриттям знань, або з оперуванням їх інформаційними одиницями. За його глибоким переконанням, навчальний процес в своїй основі має містити інтелектуальні задачі, під час розв’язування яких відбувається перетворення вихідного складу, їх вимог, і задачі з прихованим складом вихідних даних. “Розв’язування задач дає можливість самому студенту застосувати свої знання до розв’язку практичних проблем, а для ви-

кладача задачі є одним з найбільш ефективних способів перевірити, наскільки глибоко студент розуміє предмет, чи не є його знання тільки накопиченням завченого напам'ять" [3, с. 238]. П.Л. Капіца вважав, що за допомогою розв'язування задач можна формувати у студентів творче наукове мислення. Тому, складаючи пізнавальні задачі, він підбирав такі за змістом задачі, за допомогою яких можна було б розвивати розумові здібності студентів. Він писав: "Я намагався досягти цієї мети, складаючи більшість задач таким чином, що вони є постановкою невеликих проблем, а студент має на підставі відомих фізичних законів проаналізувати і якісно описати задане явище природи... Зазвичай задачі ставляться таким чином, щоб підходів до їх розв'язання було декілька, з тим, щоб і у виборі рішення могла проявитись індивідуальність студента" [3, с. 239].

Науковці Р. Кудяев, М.Б. Богус, М.К. Кятова для ефективного розвитку мислення в процесі навчання рекомендують використовувати систему навчально-пізнавальних задач. Призначення пізнавальної задачі, на їх думку, полягає в тому, щоб перетворити її умови, виявити нові властивості, якості відображеного в ній об'єкта пізнання, які б відповідали необхідній відповіді. Мета розв'язування полягає в тому, щоб отримати нові знання про об'єкт, які відсутні в умові задачі. У цьому випадку розуміння мисленевої задачі є основою її розв'язку, а процес розуміння полягає в поступовому переході від розуміння того, що дано і вимагається до розуміння того, що треба знайти.

Розуміння ці вчені трактують як осмислення відображеного в знанні об'єкта. На їх думку, розуміння представляє собою формування змісту знання в процесі дії з ним. Розглядаючи мислення як пізнавальну діяльність, вони вважають, що під час неї суб'єкт, взаємодіючи з об'єктом, виявляє невідомі сторони, властивості останнього, отримує нові знання про об'єкт. Розуміння як компонент мислення при розв'язанні пізнавальної задачі виконує функцію засвоєння знань, вписування нового в структуру досвіду, особистісного знання суб'єкта [5, с. 168].

Задачний підхід до навчання передбачає введення до змісту навчальної інформації таких завдань, які активізують мислительні процеси студентів, закріплюють у них уміння оперувати теоретичними знаннями у практичних ситуаціях, користуватись ними під час рішення навчальних задач, осмислювати й бачити їх пристосування до професійної діяльності.

Сутність задачного підходу до дослідження і побудови педагогічної діяльності полягає в тому, що всю діяльність суб'єктів педагогічного процесу доцільно описувати, проектувати і реалізовувати як систему процесів послідовного розв'язування взаємозв'язаного ряду задач. Результати педагогічної діяльності залежать від трьох обставин: які задачі розв'язуються, наскільки обґрунтована їх послідовність, якими способами вони розв'язуються [8, с. 88].

Децю іншу трактовку змісту задачного підходу до навчання зустрічаємо у Н.А. Мамаєвої, яка розглядає його як систему розв'язування нестандартних задач. Вона вважає, що задачний підхід дозволяє вдосконалювати вміння формулювати проблему, будувати гіпотезу, планувати систему дій, направлених на розв'язання задачі, здійснювати пізнавальний процес в умовах нової ситуації, застосовувати загальнонаукові і конкретні методи дослідження [6, с. 196]. Основою задачного підходу вона вважає нестандартну задачу, в якій міститься невизначеність способу розв'язку і допустима його варіативність. Реалізація задачного підходу передбачає розуміння, усвідомлення студентами наявного протиріччя, проблемно-пошукової ситуації, неузгодженість між елементами завдання, що потребує перетворення інформації з метою усунення цієї неузгодженості.

За її твердженням, задачний підхід стимулює пізнавальну активність і рівень розумової діяльності студентів, забезпечує їх не окремими операціями у випадковому, стихійному порядку, а системою розумових дій, яка характерна для розв'язування нестереотипних задач. Конструювання навчальної діяльності на основі задачного підходу стимулює розвиток інтелектуальних здібностей, які проявляються в умінні виділяти головне, варіювати матеріал, бути гнучким, використовувати міжпредметні зв'язки, узагальнювати отримані знання.

Організація проблемного навчання неможлива без систематизації питань і пізнавальних задач на матеріалі кожного навчального предмета на основі принципу проблемності. Успішне рішення проблем піднімає вище рівень мислительних здібностей студента і сприймається як його новий стан. Пізнавальні задачі повинні мати властивість узагальнення. Ця властивість зумовлена наявністю у задачі певного рівня складності, який визначається: 1) проблемним змістом задачі; 2) методичним способом постановки задачі перед студентами; 3) особистісним, суб'єктивним ставленням студента до поставленої викладачем задачі. Якщо студент сприймає задачу як проблему та самостійно її вирішує, це є найголовнішою умовою розвитку його розумових здібностей.

Задачна форма організації навчального процесу у педагогічному університеті передбачає створення таких умов, за яких студенти мають можливість самостійно аналізувати педагогічні процеси та явища; усвідомлювати послідовність педагогічних дій, співставляти вивчене раніше з новою інформацією та знаннями, використовуючи їх для вирішення проблемних ситуацій.

На основі задачного підходу під час вирішення проблемних ситуацій наявні у студентів знання виявляються у повній мірі, що сприяє підвищенню якості знань студентів. Якісні знання характеризуються повнотою, системністю, усвідомленістю та дієвістю.

Якість знань є невід'ємною соціально обумовленою складовою мети проблемного навчання, що в свою чергу актуалізує проблему пошуку шля-

хів і засобів реалізації цієї мети – ефективних педагогічних технологій і досконалих дидактичних систем.

Висновки. Проблемне навчання при методично грамотній організації розвиває творчість студентів, залучаючи їх до самостійного пошуку істини, оволодіння дослідницькими навичками. У поєднанні з іншими видами навчання воно формує у студентів педагогічного університету стійкий інтерес до дослідницької діяльності, пробуджує ініціативу і творчий підхід до вирішення навчальних задач.

Задачний підхід у проблемному навчанні створює сприятливі умови для підвищення якості знань студентів і становлення практико-орієнтованої функції професійної компетентності майбутніх педагогів, що зумовлено використанням цього підходу в логіці розвитку ціннісно-смыслового ставлення до процесу пізнання.

Список використаних джерел

1. Гершунский Б.С. Концепция самореализации личности в системе обоснования ценностей и целей образования / Б.С. Гершунский // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 3-7.
  2. Калмыкова З.И. Продуктивное мышление как основа обучаемости / З.И. Калмыкова. – М.: Педагогика, 1981. – 200 с.
  3. Капица П.Л. Эксперимент. Теория. Практика / Петр Леонидович Капица. – изд. 3. – М.: Наука, 1981. – 495 с.
  4. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе: [учебное пособие] / Л.В. Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, 2007. – 318 с.
  5. М.Р. Кудяев Система учебных и познавательных задач при изучении гуманитарного предмета / Кудяев М.Р., Богус М.Б., Кятова М.К. // Вестник Адьгейского государственного университета. – 2006. – № 1. – С. 167-169.
  6. Мамаева Н.А. Нестандартные задачи как средство реализации различных направлений мотивации / Н.А.Мамаева // МКО – 2005. ч. 1. – С. 196 – 197.
  7. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе / М.И. Махмутов. – М.: Просвещение, 1977. – 240 с.
  8. Сластенин В.А. Целостный педагогический процесс как объект профессиональной деятельности учителя / В.А. Сластенин, А.И. Мищенко. – М.: Прометей, 1997. – 201 с.
- Стаття надійшла до редакції 26.05.2010р.

УДК 378.011.3–051:36–051

*Н.В. Павлюк
аспірантка,
Луганський національний
університет
імені Т.Г. Шевченка*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ ДІТЬМИ

В статті розглядаються питання, пов'язані з підготовкою соціальних педагогів до роботи з умовно відсталими дітьми.

Ключевые слова: социальный педагог, профессионально ориентированные учебные курсы.

У статті розглядаються питання, пов'язані з підготовкою соціальних педагогів для роботи з розумово відсталими дітьми.